

130 éve hunyt el Volny József

HADOBÁS SÁNDOR

Bár a legszűkebb szakma még számon tartja a nevét és tevékenységét, mégis azt mondhatjuk, hogy *Volny József* alakja már a múlt ködébe vészett. Halálának közelgő 130. évfordulója jó alkalmat nyújt arra, hogy emlékéit kiemeljük a feledés homályából. Életútjának és munkásságának itt következő rövid áttekintése meggyőzheti az olvasót arról, hogy korának jeles bányász-kohász szakembere, műszaki vezetője érdemes az utókor megbecsülésére.

A hazai nyomtatott forrásokban csak kevés adatot találhatunk róla (*Szinnyeyinél, a Magyar Életrajzi Lexikonban* és a múlt századi vasiparral foglalkozó publikációkban). Viszont a szlovákiai kiadványokban alaposabban foglalkoznak vele, ami érthető, hiszen születési és halálozási helye ma ott található, s munkásságát is döntően a *Felvidéken* fejtette ki. Legrészletesebb pályarajzát a reprezentatív szlovák technikátörténeti kézikönyvben olvashatjuk.

Volny József 1819. március 12-én született *Szepesolasziban* (ma *Spišské Vlachy*). Apja *Volny János* (? – 1831), anyja *Sommer Anna Mária*. Három fiú- és két leánytestvére volt. (A család neve, amit *Wolny* alakban is írtak, apai ágon szlovák ősökre vall [*volný* = szabad], míg anyai részről szepességi német felmenőik voltak.)

Elemi iskolába szülőhelyén járt 1825 és 1831 között. Édesapja halála miatt rokonai segítették magasabb szintű képzését. 1831-től 1839-ig gimnáziumi hallgató *Kassán*, majd egy évig filozófiát, újabb esztendeig jogot tanult. 1841-től ösztöndíjasként a *Selmecbányai Bányászati Akadémia* diákja, ahol 1844-ben fejezte be tanulmányait.

1844-1848-ig kamarai alkalmazott a besztercebányai bányászatnál. 1848-49-ben egy félreguláris önkéntes csapat tagjaként részt vett a fegyveres harcokban. Emiatt *Világos* után rövid ideig bujdosni kényszerült.

Volny József.
(Rusz Károly fametszete a Vasárnapi Ujság 1864. évi 37. számából.)

1849-50-ben kohómérnök a pohorellai vasgyárban. 1850-52 között a *Bártfa* közelében levő máriavölgyi (*Kružlovská Huta*) kohó vezetője. 1852-től 1856-ig *gróf Nádasdy Tamás* betléri vasgyárának igazgatója. Ezután másfél évtizedig a *Rimai Coalitio* és a *Murányi Unió* egyesülésével létrejött *Rima-murányvölgyi Vasmévelő Egyesület* főfelügyelői tisztségét látta el. Hivatala *Rimabré-*

zón (1856-1870), utóbb *Budapesten* (1870-71) volt. Ebben a minőségében beutazta *Európát*, és tapasztalatszerzés céljából meglátogatta a jelentősebb vasműveket. Irányításával 1861-63-ban felépült a kontinens egyik legkorszerűbb vasgyára, a nádasdi (ma *Borsodnádasd*) hengermű kavarókemencékkel, profilhengersorokkal. Kévszámú méltatónak egyike, *Bárczy Zoltán* a következőkben foglalja össze ekkoriban kifejtett tevékenységének eredményeit: „*Volny szakismeretének és rendkívüli vezetési képességének köszönhető, hogy működése idején a borsod-gömöri vasgyártás rövid idő alatt fellendült; a manufaktúra jellegű kisüzemeket felszámolta és csak a gyáriüzemmé fejleszthető telepeket hagyta meg, illetve fejlesztette korszerű nagyüzemekké... A számos szociális és kulturális létesítmény telepítése mellett a tehetséges fiatal kohómérnökök részére ösztöndíjat is létesített, amelyet Selmecbányán 1918-ig jelentős számú hallgató nyert el. Az egyre jelentősebb termelés révén adódó jövedelem túlnyomó részét – a részvényesek állandó tiltakozása ellenére – következetesen beruházásokra fordította, és így az üzemeket rendszeresen fejlesztette. Nagy érzéke volt a kereskedelmi vonatkozású feladatok megoldásához is. Beutazta az akkori balkáni országokat, és ott elsők szervezte meg a hazai vasárúk értékesítését. Jelentékeny hengereltáru-exportot bonyolított le Bécsben is, ami a megerősödő magyar vaskohászat legnagyobb sikerének számítható.” A sikerek ellenére 1871-ben a vállalat részvényeseinek bizalmatlansága, féltékenysége miatt lemondott állásáról.*

1872-től 1874-ig – gróf *Andrássy Manó* felkérésére – a *Salgótarjáni Vasfinomító* vezérigazgatója volt. Az újonnan alapított vállalat termelését rövid idő alatt felfutatta. 1874-ben nyugdíjba vonult, és *Budapestre* költözött, de tanácsadóként a későbbiekben is részt vett a kohászati üzemek fejlesztésében. 1878. szeptember 14-én hunyt el 1867-ben vásárolt birtokán, a *Gömör megyei Osgyánban* (ma *Ožďany, Szlovákia*).

Volny József szakirodalmi munkásságot is folytatott. Cikkei több korabeli lapban jelentek meg: Az *Ipoly-sajóvölgyi vasút* és a felsőmagyarországi vasipar (*Magyar Sajtó*, 1857. 120. sz.); A *kaszai iparkiallítás* (U. o., 1857. 165. sz.); *Vasiparunk* (*Pesti Napló*, 1860. 14., 15., 19. sz.); *Vasiparunk* (*Országos Nagy Naptár* 1862-

re); Vasiparunk és a szabad kereskedés (*Anyagi Érdekeink*, 1865). Önállóan kiadott írása: *A bizottsági bányatörvény-javaslat*, Pest, 1871.

Legfontosabb, az utókor érdeklődésére és figyelmére feltétlenül számot tartó műve *Gömör megye bányászatát és kohászatát* mutatja be a *Hunfalvy János* szerkesztette *Gömör és Kishont törvényesen egyesült vármegyének leírása* (1867) című könyvben. (2004-ben a rudabányai *Érc- és Ásványbányászati Múzeum* reprint kiadásban önállóan is megjelentette, azóta olvasható az interneten, a *Magyar Elektronikus Könyvtárban*.) Jelentősége abban áll, hogy ez az első szakszerű magyar nyelvű összefoglaló munka a híres bányavidékről, a hazai ipar egyik bölcsőjéről. Keletkezésekor, az 1860-as években még virágzott a térségben a két ősi foglalkozás, a bányászat és a hozzá szorosan kötődő kohászat, de már a fénypontján túljutott. Különböző okok miatt (például a nagyüzemek létrejötte, az olcsóbb külföldi termékek beáramlása, a bányák kimerülése, és általában a jövedelmezőség csökkenése) nemsokára megkezdődött a megye kisipari jellegű ércbányászatának és kohászatának rohamos hanyatlása, aminek következtében a 19-20. század fordulójára végleg elvesztette korábbi rangját. (A következő, *Volnyéhoz* hasonló áttekintések már a 20. század elején születtek: *Gömöri Miklósé a Magyarország Vármegyéi és Városai* sorozat gömöri kötetében, míg az *Eisele Gusztáv* nevével fémjelzett hatalmas monográfia önállóan látott napvilágot).

Volny József munkássága a magyar vasipar korszakváltásának időszakára esett. Amikor pályáját elkezdte, még a korszerűtlen kisüzemi termelés volt a jellemző. Az elsők között ismerte fel, hogy a fejlődés túlhaladta ezt a rendszert, s minden erejével a modern, európai színvonalú vasgyártás megteremtésén fáradozott. Amint láttuk, sikerrel oldotta meg a nem könnyű feladatot, ezért méltó arra, hogy nevét a magyar ipartörténet kiemelkedő személyiségei között tartsuk számon. Az utókor megbecsülésének jele, hogy *Borsodnádason*, a volt lemezgyár bejáratánál emléktábla, *Ózdon* pedig utca őrzi a nevét. Ennél azonban többet érdemelne – megírásra vár például életének és tevékenységének részletes, szakszerű feldolgozása. Reméljük, hogy belátható időn belül akad vállalkozó erre a nem éppen könnyű feladatra.

Irodalom

- BÁRCZY Zoltán: Volny József (1819-1878). = *Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati egyesület jubileumi évkönyve. Megjelent az egyesület 80 éves jubileuma alkalmából.* Bp. 1972. OMBKE, 77-78. old.
- EISELE Gusztáv (szerk.): *Gömör és Kishont törvényesen egyesült vármegyék bányászati monográfiája.* Selmecbánya, 1907. 133-134. old.
- A Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Részvénytársaság fejlődésének története. A XXV. Közgyűlés alkalmából 1881-1906. Bp. 1906. 37-38. old.
- ŠARUDYOVÁ, Mária: Jozef Volný. = Tibenský, Ján (ed.): *Priekopníci vedy a techniky na Slovensku 2.* Bratislava, 1988. Osveta, 688-692. old.
- SZINNYEI József: Volny József. = Sz. J.: *Magyar írók élete és munkái,* 14. köt. Bp. 1912. 1320. hasáb.
- Volny József. = Kenyeres Ágnes (főszerk.): *Magyar életrajzi lexikon 2.* köt. L – Z. Bp. 1969. 1013. old.
- Volny József. = *Vasárnapi Újság,* 1864. 37. sz. Arcképpel.
- Volný (Wolný) Jozef. = *Slovenský Biografický Slovník,* 6. köt. T – Z. Martin, 1994. Matica Slovenska, 313. old.
- [ZSÁMBOKI László]: Volny József (1819-1878). = *Bányászati és Kohászati Lapok – Kohászat,* 131. évf. 1998. 7-8. sz. 257. old.

